

LA ROQUETA

ITALIA [VITALIANI

Preu: 0'30 Ptas.

Italia Vitaliani

ENCARA es jove. Se troba al bull de la vida, a la edat més feconda pera sos mérits y pera la gloria del autor que li encomana la seva obra. L'Art, donchs, la compta en el nombre reduhit y distingidíssim de las sevas estimadas.

Fruyt saborós d'un arbre ple de sava d'escriptors y cómichs, Italia Vitaliani no ha romput la gloriosa tradició de familia ni com actriu ni com dona de gust literari refinadíssim, segons ho prova son selecte repertori. Ja en temps d'en Goldoni, en el sigle XVIII, surt a la escena un parent séu, y a mitjans del XIX fa gemegar las prempsas Cesare Vitaliani, qui al mateix temps dirigeix el treball artístich d'importants companyías dramáticas. Semblant a sa cosina, la Eleonora Duse, als dotz'anys la calor dels llums escènichs comensá a encendre ses esblanquehidas galtes de nena nirviosa, y desd'allavoras ja no ha passat temporada llarga sense presentar sa feyna de còmica al judici voluble dels públics italians y forasters. Ha pertenescut a las millors companyías de la seva terra, lluytant y sofrint al costat de veritables caps de brot del Teatro.

A posta he dit «lluytant y sofrint» perque no 'm costa gens de treball creure amb l'escriptor Albert Manzi, que la Vitaliani no

ha sigut may una dameta jove, una *ingenua*, sinó realment una primera actriu. Sí, sí; sospito que la Vitaliani no ha pogut may voletejar per damunt las superficialitats de las *amoureuses*, demunt els mitjos tons de la joveneta qu' en societat ha de refrenar sos

nirvis y ha d'ofegar ses observacions y comentaris. La hipocresía no ha conseguit may embolicar l'ánima de la Vitaliani amb son espés mantell morat; y la jovenesa no ha tingut pera son temperament nirviós el bálsam consolador de las suavitats rosacias. ¿Com no havía de l'uytar debades amb ficcions que son organisme etjegava, amb débils humanitats que, una vegada dintre feya escriuir per totes bandes com vestits que no poden aguantar molsuras de cossos robustos y ben desenrotllats? ¿Com no havía de sofrir dolorosamente devant l'impossible absolut de representar *sos* veritables papers per mor dels pocs anys y de la tirania de l'*elenco* que tanca dintre sos departiments al actors y actrius no sempre amb acert y bon criteri?

No es estrany, donchs, que tot d'una que 'l desenrotllo de son cos quelcóm senzill y la edat casi reglamentaria l'hi permeteren, se proclamés cap de ratolí, formant companyías de sa propietat, essent desde 1892 la *prima attrice assoluta*. Pera guanyar una

La Vitaliani en «Cavalleria Rusticana»

reputació llegítima, pera esser beneficiosa al Art teatral, pera col·laborar amb l'autor dignament, es dir: fugint d'imitacions, cercant de debó personalitat, únic medi noble y honrat de fer obra artística: li calia rompre las cadenas que la fermavan a un clós ahont brillava com a reyna absoluta l'inoblidable amorosa, plena de magarrufas, gracias y rialletas qu'imitavan l'ofici de la máscara. El públic havia sigut subjectat, y, per lo mateix, no posava esment en el grave defecte de la Giagnoni, sa falta de passionalitat (capacitat de sentir ò fer sentir la passió). Sas pintadas y sedosas alas de papallona no eren bastantes a aixecar son esperit fins a la elevació vertiginosa del sentiment dramàtic. Y això ho veyia la Vitaliani, que, ben al contrari, quan fluïxjava en sa ascensió la riallera Pierina, desitjava rellevarla en tan penós treball, fuetejada per sos nirvis en tensió y empesa per son ànima que respón sempre a lo vibrant y a lo broncament passional.

Y, a la fi, un jorn se llensà, entregada a sas propies forsas, a l'espay inmens del Art gros: l'Art de forjar characters, de viure personalitats, de donar forma plàstica, diguem, a passions y sentiments fondos y humans. Y sens dupte succehí: els que s'interessavan per la joveneta de vinticinch anys mal comptats, hagueren de sentir fort temor de veure esberlada contra 'l rocam duríssim de la crítica l'impotensa atrevida de qui jamai pogué amb la feyna de nena gaudir el dols esborronament de la ovació delirant.

**

Un crítich madrileny ha dit que la Vitaliani posseheix el secret d'anular sa individualitat, d'oblidarse d'ella mateixa per esser el personatge interpretat. Aquest elogi que 's dedica a tots els grans artistes es completament il·ludori respecte a la senyora Vitaliani. Succeheix tot lo contrari: aquesta actriu entrega sa individualitat amb sos grosos mèrits y sos defectes al personatge; l'ànima amb sa propia vida, li dona sa sanch y son esperit: es ella, es la dona; això mateix: la dona.

Fins ara s'ha escrit amb prou rahó que Sarah Bernhardt es tot Art y que la Eleonora Duse es tot humanitat. Jo asseguro que ni la Sarah amb tot el seu superb, infinit ar-

tifici, ni la Duse amb el seu sorprenent realisme, han pogut subjarme en absolut com la Vitaliani en un moment determinat. Allavors es única. Es l'única qu'ha conseguit un moment — la il·lusió no pot esser duradora

La Vitaliani en «Cavallería Rusticana»

— ferme oblidar que tot era ficció; l'única que m'ha fet estremir com sols fa estremir la mateixa Vida, sia quan brama, sia quan se queixa do'orosament. Jo sé que la gran artista francesa, en el segon acte de *Magda* per exemple, sedueix al públic amb son art exquisit, d'una delicadesa espiritual; però sé també que tot l'artifici del geni no es prou a donarme la viva sensació de lo creat pe 'l poeta al acte següent. Ni la Sarah ni la Duse ho consegueixen. La Vitaliani sí. Y es qu' en aquell diàleeh ahont batega la veritat, ahont crida una passió, se retorcen unas mans que matarían, hi protesta enérgica un' ànima que la societat rutinaria vol empresonar dintre un motlo dolent y mesquí, l'Art amb dificultat arribará a reproduhir la realitat absoluta si dins l'actriu no hi ha un cor que bategui *sincerament*, uns nirvis que vibrin fisiològicament, un cervell que sofreixi, encara que sia una miléssima d'exaltació veritable. Y per això es que 'l cos y l'ànima de l'actriu-dona se mouhen sota la vestimenta característica del personatge. Y abdós se portan com si fos una persona sola, real y positiva, de carn y ossos. Y l'artista ja no fa més comedia, y ni 's cuyda d'armonisar sa veu un poch aspre, ni fa per refrenar el moviments dels brassos, ni dels ulls, ni del cap, arriant a voltas, en un segón suprem, a pendre una postura, si 's vol no gayre estètica, però descaradament humana.

Això es la Vitaliani. Més entenguis bé que d'aquí no passa, perque amb domini ben lloable reacciona tot-d'una y continúa amb un resto de vibració física el comple-

tament llògich d' aquell superb tros en decens proporcional, molt ben mesurat. Això es el séu Art: autosugestió per arribar a lo sublim, mitjansant la mateixa veritat, y domini pera tornar desseguida, produhit l' efecte, a la ficció artística.

Confesso de bona gana qu' això no pot, no podrá may conseguirho la Vitaliani sense l' ajuda del autor. Si aquest no li ofereix un personatge en tot ò en part ben humà, a'n aquella, a no ser per excepció—may, probablement—no li será possible convencers de que 'ls mots, la situació, els sentiments del personatge han sigut arreballats a la propia Vida. Jamay sa especialitat tindrà bon èxit

La Vitaliani en «Cavallería Rusticana»

a la fantástica *Tosca* ò a la convencional Clara de *Felip Derblay*. No ho dupteu gens ni mica. Italia Vitaliani es l' actriu moderna, l' actriu que sols pot representar amb grandíós triomf las obras senzillissimas en la forma, lo menys artificiosas possible, y ben intensas en el fondo, tretas directament de la Humanitat, Ibsen, Sudermann, Giacosa, Cavallotti, pera la perfecta interpretació de sas heroínas, necessitavan la passionabilitat, la feminitat de la Vitaliani. Sense tropessar gens, declaro que 'm seduheixen més las esgarrapadas del sentiment exaltat que las delicadesas del Art encara que sia superior. Perdoneume, vells adoradors del romanticisme embafador; compadiume, joves idólatras del simbolisme esfumat. Mon Art es el de *Magda*, per exemple: la meva actriu es la Vitaliani. Més Art, si es possible; però ni un pols menos de Vida; en absolut.

No vull acabar aquestes ratllas sense fer una advertencia pe 'ls... qui la necessitin. Italia Vitaliani no es una inconscient, no es purament fisiológica. ¡Ep! no extremar l' argument. Sí; avans que tot es una «sensitiva», però també una «artista». La proba de lo que dich la trobaréu, per exemple, a sa encertada feyna de *Cavallería Rusticana*. El diálech amb en Turiddu es tot Art: victoriosament l' actriu anula sa individualitat, segons la rebregada expressió: en cambi el diálech amb l' Alfio es tot la Vitaliani; Santuzza-Vitaliani en cos y ánima; l' ánima fugintli pe 'ls ulls, el cos dret demunt els nirvis.

Heusaqui tota la personalitat de la Vitaliani; sos ulls d' una elocuencia summa; sos nirvis d' una tensió sorprenent. Conveniu en que això no 's consegueix sense las energías d' un gran talent.

J. TORRENDELL.

Homenatge

Poesia den Picó y Campamar para la vetllada
Literaria-Musical celebrada a Barcelona en con-
memoració del any jubilar.

Ja ha arribat l' hora!... cridá 'l Temps; la Terra,
que ho sent, se posa de peu dret y dona
sa veu als quatre vents cridant ses filles
y totes compareixen:

- Seguiume 'ls diu, y avança... Darrera ella
van totes cinch.

Arrossegant l' espléndit
mantell de sobirana, rica y plena
d' alta y severa magestat, l' Europa
va al davant revestida d' armadura
d' acer que l' oprimeix; ab la má dreta
sosté l' África pobre y desvalguda
que ab els ulls apagats y mitg tullida
va caminant ab pena per la sorra...
Ab la má esquerra aguanta l' Asia, un dia
la Emperatriu més alta de la Terra,
li dona 'l braç y ella repenjantshi
decrépita y feixuga,
va ab el front abatut, tota ajupida,
més que pels anys, pel pes de l' infortuni!...
Plena de vida, jovensana y forta
la Amèrica camina darrera ellas
ullant inquieta l' horitzó, cercanhi
la via del pervindre que s' amaga
dins el boyrim. Mes lluny la Oceania
nina encara, robusta y malforjada,
pera seguir a ses germanes corre
saltironant com un vadell, y alegre
crida les altres illes
qui per seguirla mar endins brassejan
cridantli: - ¿Hont vas? ¿Ahont anau germanes?

- Ja hi som!... diu tot de cap la Mare Terra:

Mare y Filles s' aturan
devant la Seu altissima
desd' hont el Pare Sant per benehirles
alsa ses mans augustes, y... al alsarles
desde 'l fons de l' abím puja y s' esbomba
per l' espay la remor de la cridoria
que hi fan les passions avalotades
per l' Error perfidiós que les atia;
Oh, Filles de la Terra,
cridan. ¡Avant, no hus detureu!... Miréusel:
es ell que fa vint sigles cus disputa
l' imperi d' aquet mon!... Enderroquéulo!...
Passeuli totes pel demunt!... Miréusel:
ja 's un Rey sense exércits; ja 's un pobre
que viu de lo que capta; son magnífich
palau ja no 's palau, que 's presó trista
d' un vell que no s' aguanta!... Hurra!... Correuhi!...
Una espenta no més, sols una espenta
y després d' una lluita de vint sigles
l' imperi de la Terra será nostre!...

El Pontífice Máxim
alça ses mans augustes, l' Infern calla;
y davant aquell Rey que no té exércits,
davant aquell vellet que viu d' almoyna,
la Mare Terra y sa fillada immensa
tothom humil y reverent s' inclina
y de jonolls en terra els peus li besan.

Els aficionats de Palma—El teatre de Mar y Tierra

No 's cregui que a Palma hei falten aficionats an el Teatro y fins y tot qualqún qui pot sostenir amb bastante dignitat el

brillo a s'escenari de la Merced y an es Call, d' aquella colla, uns d' ells prengueren llarga volada y arribaren a bona altura com

Final del quart acte d' *Electra*

Sbert, — Llinás, Miserol, — Bujosa, Monserrat, — Llobera, — Cortés, — Ruiz

nom d' artista en el bon sentit de sa parau'a.

D' els antics aficionats que varen donar

en Riutort y en Balaguer y els altres sosten-gueren amb arrogancia sa séua escola a ses taules de l' antic Circo, ahont feyen viure

Il·lustració Mallorquina

els drames en aquells temps amb consonància amb les tendències d'és públic y s'escenari de s'hort d'el Rey tremolava uns vespres baix de sa guillotina d'*El Verdugo de Amsterdam*, y altres retemblaven dins sa sala ses espueles inquietes de don *Juan de Serrallonga*.

El públic en sortia emocionat amb aquells espectacles folletinescs. Era sa corrent d'aquella època y es gust dominant s'imposava an els artistes ò aficionats, (com vulguin els qu' encara viuen) d'aquell temps.

Com an aquest mon tot muda, mudaren els gusts y an els melodrames espclusnants, reemplassaren ses noves tendències romàntiques, y els sospirs de *Don Juan Tenorio* ompliren vespres seguits la fumosa atmosfera d'és Circo y a *Don Juan Tenorio* seguia *El Nuevo Tenorio* y es feya tot d'una tirada, ¡15 actes! Sortien a devers les dues de sa dematinada.

Aquestes temporades corrien a compte d'els aficionats de Palma, molts d'ells per no dir tots, convertits ara amb tranqui's industrials ò comerciants. Han abandonat s'ample mantell de Talia y s'han encasquetat es barret alat d'en Mercurio. Bona mostra, en Francitorra, en Garriga, en Manera.

Els gusts canviaren y ni els versos replens d'*El Zapatero* y *el Rey* ni ses tendreses de *Los dos sargentos franceses* y *El Soldado de San Marcial* despertaven al públic; fou menester sa presencia de sa nova escola social *Juan José*, *El Pan del Pobre*, *El señor Feudal*, y els crits d'òdi, y ses llamarades d'el incendi arreconaren ses joioscs dames y els cavallers de capa y espasa.

Però se derrumbaren ses parets d'és Circo, duguent-s'en en sa séua caiguda mils y mils de records, tota una vida llarga d'espectacles de tota mena, desde ses passions d'els mitings, fins a ses calroses exhibicions de na Geraldine, ses fogarades d'entusiasme per la Pepita Alcácer y ses discussions *científiques* sobre s'hipnotisme de Mr. Onofroff.

Amb sa tomada d'és Circo els aficionats mallorquins quedaren com-e fagonistes sensa carbó. Els havien tomat el séu casal, y anaren dispersos, fins qu' en els teatrets po-

pulars de *Mar y Tierra* y de *La Asistencia Palmesana* trobaren acullida y feren d'ells el séu temple de s'art, més ò menos gros, més ò menos *artistic*, però art a la fi an el que destinen llargues vigílies y molts d'esforsos, suplint-lo quant hei ha insuficiencia estètica amb una torrentada de bona voluntat.

Y amb aquestes contínues evolucions, s'art escènic mallorquí ha vengut a formâ dos nucleos amb tendències ben distintes. El drama té un aimador amb en Rafel Llinás, qui dirigeix sa companyia de *Mar y Tierra*, y sa zarzuela y el género petit es estat acullit p' el mestre de música en Pep Ribas qui té un quadro bastant acabat. A un altre lloc d'aquest número, mos ocupam d'aquests últims.

**

En Llinás m'era desconegut. Un día passetjant p' el Born me parlaren d'un jove que represen'ava en el extinguit teatret de *La Constancia* y que a ses primeres sortides havia ja surat a aigos més altes qu' el séus companys, demostrant grans condicions per l'art escènic.

Entram an el teatret. La sala estava de gom en gom. Encara no acabava d'entrar quant s'aixecà el teló y comensá el segon acte de *La Dolores*.

Va apareixe en Llinás, el seminarista en-sopit y cap-baix y la séua presencia demunt l'escena donava a l'acció certa vivacitat, com quant un llum esmortit li aboquen de pronte, un bon raig de combustible.

L'energia reconcentrada d'el místic y després héroe, trobava amb ell tota la gradació psicològica.

Desde aquell día en Rafel Llinás ha anat cresquent com artista y avuy dirigeix sa companya de *Mar y Tierra*, junt amb en Palet, un altre aficionat que fá una bona creació de *Zaragueta*.

Na María Llobera, sa primera dama está també a bon nivell, y lo mateix podem dir d'en Sbert, aficionat que fa ja temps qu' es consagra a ses representacions dramàtiques.

J. A. O.

Companyia d'en Pep Ribas

A dins es gènere que cultiven, a dins es mèdi en que se mouen, son a Mallorca la representació llegítima, casi única d'

es completament distint d' es d' els altres gèneros.

Sa riaya franca, espontánea, senzilla, pro-

Escena final de *La señora Capitana*

Forteza. — Sra. Román. — Castell. — Amengual. — Sra. Millanes — Frau. — Mari. — Sra. Feinés.

el gènere chico, que li diuen y que entretén es públic, es séu públic, un públic especial, qui

dubida per situacions ò gracies de ses obres aplaudides p'els seus avis, no es sa mateixa d'

Il·lustració Mallorquina

els colisèus més elevats, ahont sa presenta sa veritat tapada amb un vel de discrecció qu' aixeca dins sa sala una remor de intel·ligència tísica, d' aprovació aristocrática mig reprimida p' el ben pareixe.

Y sa companyia d' en Ribes es sa qui a dins els teatrets d' esfera mes modesta y democrática arranca de cent boques predispostes a riure un crit fondo y expressiu de satisfació no contenguda per conveniencies socials.

Sa companyia d' en Ribes umpl un buit grossíssim, un buit que no se umpl amb altre cosa. Es sa afició d' es poble manco acomodat y d' aspiracions sencilles. Passà un bon rato es el séu objecte; y això no vol di que no senta ses emocions de s' art.

También la gente del pueblo
tiene su corazoncito.....

* *

Y aqueixa zarzuela amb música llaugera y alegrona y tipos xavacans y atrevits, alternant desiara amb dramas que mantenen amb un silenci sepulcral s' atenció pendent d' una paraula d' un personatge, dita amb gravetat p' es barba y que ja la se sab es públic de memòri, constitueix ses delicies de sa giovanèa y recorda an els veis tot s' art qu' han conegut. Es *fin de fiesta*, un sainete qualsevol, y axò es fruita de tot temps y de tot lloc, els-e lleva sa mala boca de ses obres anteriors.

Noltros hem conegut sa companyia d' en Ribes en es teatret de s' Asistencia Palmesana, y donat es séu objecte, es quadro de personal no deixa res que desitjà y de ses obres d' es séu repertòri s' en xupa els dits el públic, qu' es el mateix cada diumenge y hei está abonat per anà a riure un pic cada setmana, después de recordà durant sis dies,

fent feyna, es *xiste* més celebrat ó sa tonada més aprenedissa.... y *el séptimo descansó*. Altre vegada y tornemhi.

Hem vist s' atenció amb que es públic escolta al jove tenor Amengual, qui en obretes com *Marina* en sos alts vigrosos y sostenguts arranca aplausos dirigits al cantant, ja que com-e artista no se premien els séus esforços. Es un bon tenor senzillament.

De la tiple Senyora Román direm qu' es s' atractiu de sa companyia, posantse dins es personatge desde es primè moment y fentlo viure amb acció simpática. Sa veu, té qualque cosa d' artificial, pero se doblega dolcement a ses inflexions d' es cant.

En *La Señora Capitana* no anyoraven a la Grifell.

La senyora Reñés, també trasmet verament els papès de característica, blanc de totes ses peripecies que poden succehí a un personatge.

Hem de parà amb especial d' els dos actòs genèrics Srs. Frau y Forteza, creadòs de molts de personatges còmics de que sols els bons artistes treuen partit.

Hey ha que veure en Forteza en es papè de *Rubiales* de la *Capitana*.

En Frau et hi ha que veurel.... de per tot allà ahont s' el puga veure. Ningú s' en arrepen.

D' els barítonos Srs. Ferrán y Martí direm qu' ajuden a treure notablement el conjunt; sobre tot el derré en *Marina*, qu' es s' obra qu' els-e trèu a tots. El primè s' llueix en *El anillo de hierro*, *Tio, yo no he sido* y altres.

Deixam per lo derré un aplausó al mestre de la companyia que tan bons ratos ha fet y fa pas à al séu públic.

E. O.

El Beco

Del llibre *El Poble Gris*, que acaba de publicar en Santiago Rusiñol.

A l' arribar havia dit al tartaner:

—Quina és la mellor fonda, noi?

—No més n' hi ha una, senyor.

—Doncs no triem, i porta-m' hi.

—En diuen á Cal Beco.

—No hi fá res. Anem á Cal Beco.

Varem arribar-hi i el Beco en persona va sortir a rebre-ns á l' entrada, una entrada amb aquella oloreta de *pienso* que tenen aquelles entrades, i una escaleta al fons de tot pera pujar-hi les persones.

El Beco era home de cinquanta anys, d' aquells cama-prims, però durs. Duia un mocador lligat al cap, espartenyets de betes, una feixeta molt estreta á sobre de l' hermillilla, i tralla per anar per casa. Fumaba un cigarro de quarto, tenia aires de carreter retirat que ha plantat fonda pera plantar-ne, pera seure i pera no anar més per les carreteres.

Veient que ja m' havien baixat les maletes, li vaig dir:

—Escolteu, Beco; feu-me-les pujar al quarto, si us plau.

—Totes? Tot aixó? Y que no les hi podeu pujar vós?—va dir-me d' entrada.—Vaia un dropo que m' arriba á casa! Vós deveu ser—va anar digent—d' aquets que fan mapes pels carrils. Ho conec am tots aquets nivells i capsetes. Vaja: agafem-ne la mitat cada hu i pugem, que us ensenyaré 'l quarto.

Vam pujar per una escaleta, vam trobar una cambra que 'm va dir que era 'l menjador, am vistas á una cuina que teníu vistes á l' estable; vam tornar á pujar per una escaleta de golfes, i tot pujant m' anave digent:

—Escolteu, senyor, que hi voleu estar molt temps al poble?

—Segons com me provi 'l meu mal.

—Y quin mal teniu?

—Un mal que no vol crits.

—Doncs, esteu tranquil, que, si necessiteu quietut, ja ho és de reposat, el poble.

—Aixó necesito.

—Que sou de les contribucions, senyor?

—No tingueu temor, Beco.

—Per, jo? Haveu de saber que aquí me 'n tenen á mi, de por.

—Por de qué?

—No ho sé. Por natural. Jo, del poble, tal com me veieu, soc... diguem-ne 'l que fá

més respecte. A mi cap home 'm fa *srenta*.

—Ni cap dóna?

—Ni cap dóna. Y sabeu per que?

—Digueu.

—Perque les canto clares. Veieu? Ara vós me sembleu home d' un ofici, que no deu tenir gaire salida.

—Ja teniu raó. Però escolteu-me, Beco: aont és el quarto?

—Já hi som. Es aquest, el número dos.

—Que 'n teniu molts d' altres de quartos?

—De lloguer encara 'n tenim un altre, que 'l té 'l carrabiner de servei.

Vam obrir, i vá dir-me:

—Mireu-vos-el bé: es millor que 'l del carrabiner. Perque jo sóc clar: á vos us en feré pagar més.

—Gracies, Beco.

—La veritat—Vegeu si es millor aquest quarto, que 'l teniem para nosaltres, i hi vá morir la dóna, al cel sia, encara no fá vuit dies. Aquí la teniem, malehit—siga!

—Y alló tant alt, qué és?

—Alló será 'l vostre llit. Pobra! Allí vá finir la difunta.

—Allí dalt?

—Allí mateix—Já veureu que tou que hi estareu. Hi ha cinc matelaços á sota, *sumié* á sobre...

—El somier á sobre dels matelaços?

—O a sota. Jo no m' hi enfundo en aixó. Altra feina tinc! Hi ha de tot en aquest llit, i per aixó es tan alt. Vam volguer que morís com les persones. Pel demés, si sentiu soroll á la nit, no 'n feu cás, que jo dormo á dalt del graner am les criatures.

—Quantes ne teniu?

—Per ara, vuit de vives.

—*Bueno*. Ja us en podeu anar, que tinc de rentar-me una mica.

—En dia de feina us renteu?

—Devegades.

—Doncs, renteu-vos, ja que sou tan curiós, i si necessitau alguna cosa crideu-me.

—Y com se crida?

—Y ara! Cridant. Si es de día, sempre sóc abaix prenent el sol, i si es de nit doneu cops de puny al sostre.

Vaig rentar-me i vaig donar una mirada al meu quarto, al número dos, que m' havien destinat. El quarto, com que no hi ha-

via vidres, podia ser molt clar ò molt fosc. Si feia calor era massa clar, perque les finestres s'havien de tenir obertes, i si feia fret les havia de tenir tancades i caminar á les palpentos. Per sort era a l'estiu, i vaig poguer obrir-les de bat en bat i orientar-me. A un costat hi havia una caleixa amb un escaparata amb la Divina Pastora, voltada d'un remadet i altres prendes recloses a dintre del vidre: un Sant Josep fet de molsa, un naixement de cromó, un riç de criatura dintre d'un reliquiari, i una Verge de Lourdes tancada allà a tota pensió; hi havia tres cadires, un renta-mans per si un era propens a rentarseles, dos cromos d'òpera, aquell de l'escala de la vida amb aquells graons de figures, i al mig, molt serio, reposat, pairal, alt com un tumbol, i cobert amb una bano-va amb tota la cacera del cervo estampada d'una sola peça, el cadafalc, el moble d'estat, l'armatosta majestuosa aont havia mort la difunta.

Després de sopar, a corre-cuita, vaig pujar-hi, m'hi vaig adormir, vaig somniar lo que vaig poguer, donades les circumstancies poc apropiades a somniar; vaig regirar-me bastant temps per sobre dels somiers i matalaços de la pobra dona del viu-do; i allà a la matinada, quant la son anava de debó, va començar el gran trapig de les criatures, i els gemecs, i els plors, i els crits que feyen elles cridant, i els crits més forts que feia 'l Beco pera fer-les callar i posar-hi ordre. Era tant gran el trepig, que varen fer caure sobre 'l llit tres capes de la calç del sastre; i com jo hi arribava amb la ma, al sostre, prou empenyia y donava cops pera veure si aturava aquell estudi; però, cap: fins que les havien vestides i tretes de sobre, el trot no parava i no podia adormir-me.

Allí a les sis vaig sentir que m'obrien les finestres de bat a bat.

—Apa, que és tard.

—Què hi ha?

—Son mes de les sis—va dir-me 'l Beco

—A llevar-se. Vaya un dropo que ha arribat! El carrabiner ja es fora estona ha. Jo sóc franc: no 'n vui de ganduls a casa.

—Ja ho sé que ho sou franc. Pero, que faré llevat?

—Els vostres treballs.

—Pero si no en ting de treball? Els meus treballs es sapiguer lo que ting de fer.

—Doncs a escampar la boira. Apa, apa, qu' es refreda lo xocolata.—

Anava a dir si me la podien portar al llit, la xocolata; però francament, va ferme por

la seva franquesa. Vaig llevarme i vaig encendre un puro.

—Y ara! Un cigarro de deu centims an aquesta hora!

—Dispenseu, Beco,—Vaig dir. Vaig vestir-me i no 'm vaig rentar perque ja m'havia rentat el dia abans, i no volia ofendre més, i me 'n vaig anar mig adormit a n' allò qu' en deien menjador, i allí varen començar les penes de la meua vida de poble.

Ea xocolata, menos mal. Més o menos espessa i am més o menos molles de pa barrejades; si es o no es, totes les xocolates del mon tenen una retirada. Pero 'l dinar, valga-m Deu!, ja era mes trastornador. Vaig dinar sol, perque 'l company carrabiner era a vigilar fronteres, i lo que van donar-me aquell dia i lo que varen anar donant-me, mes valdria no recordar-ho pera no acumular rancuries. La sopa era una aigua que havia rastrejat la carn-d'olla, sensa encomanar-se 'n substancies; el bullit eren les sobres de la sopa; de costelles (condemna diaria) ne menjava mes el foc que jo, de cremades que les duien; el pa 'l devien fer de nits: mai era de dia; i en quant al vi, era d'aquell que deia 'l Beco: «Ja 'l poden beure en confiança, perque no més es fet de raims» pero que un s'hauria estimat més mai hagués vist la vinya; perquè, mes mes d'aspre i aixut i dolent, semblava que hi havien tirat una mena d'opi de bosc o morfina de regadiu, que donava un ensopiment com si tot-d'una un ja s'hagués tornat del poble.

—Qué tal? Haveu dinat bé?—me deia 'l Beco cada dia en havent dinat.

—Regular.

—Ja ho crec que regular! Jo sóc clar. Si no us fessim bona vida, us ho diria *clarito*. Aquí havem tingut viatjants, el *quefe* d'estació, els que *maniobraven* la via, i molt personal, tant de la classe de carreters com del ram de menestrals, i mai he tingut una queixa.

—No gosem,—anava á dir—No gossem perquè no tindriu raó.

—Ja veig que també sou recte, senyor.

—Si senyor Beco.

Lo de la queixa encara 's podia creure; hi ha gent molt prudenta en aquest mon! Pero allò de que n'hi anava tanta, de gent, allò si que ho vaig posar en quarentena, i vaig fer bé. Fora del carrabiner, l'unic que hi era, però que sempre era a fora, pera estar al peu del contrabando no 's veia nigu. Sempre jo sol, sempre ample ó sempre tenint tota la

Carlo Duse

D' en Carlo Duse, artista qui juntament amb la Vitaliani dirigeix sa companyia dramática qu' actúa en el Teatro Liric, escriu D. Manuel Círer:

«En Carlo Duse es un actor de grans facultats; que grans han d' esser indubtablement les seves quant logra compartir dignament els aplausos amb la gran actriu, ajudantli eficazment a l' èxit del seu treball artístic y cooperant amb ella en els moments àlgids de sa seua exaltació dramática, a desparar la dinamo que electrisa sobtadament al públic d' el nostro teatro, fent corre p' el nostro sistema nerviós la galvànica de la emoció artistica que fa sentir físicament el calfred de lo sublim en lo llarg de sa nostra médula espinal.

En Carlo Duse es un actor sumament dúctil—qualitat distintiva de tots els grans actors,—doncs s' el veu a la mateixa altura en personatjes tan distints com «Felipe Derblay» y l' Alfio, de «Cavalleria Rusticana»; com el de son pare d' en Armando, en la «Dama de las Camelias», el d' el banquer arruïnat de «Come le Foglie» com el de son pare de Magdà, en «Casa Paterna» y el de Langlumier de «Le Carambole dell' amore» ò el del Gavaliere de Rispafrata en «La Locandiera»; de tots els

Carlo Duse

quals ha fet vertaderes creacions. Es endemés, actor correctíssim que en papès de difícil desempenyo sab alcansà lo sublim sense arribar a lo ridícul, ahont amb poquíssim descuit cauria un altre actor de menos facultas, pues posseeix un gran equilibre moral; aquesta crec qu' es sa seva facultat dominant, superlativa.»

En Pep Ribas

Aquest es nou empresari d' es Teatre Liric qui ha comensat sa tasca amb molts bons desitjos per satisfè es nostro públic de sí un poc exigent.

Els bons propòsits d' es nou empresari, sa seua reconeguda activitat y es seus conexements en materia de teatre, mos fan suposà que trobarà sa recompensa ben merescuda, pues no ha posat reparos econòmics p' el bon resultat artístic.

Pep Ribas.

Pensament

A na Magdalena Ribot y Maura

ENDREÇA

*No cerquis flors dius l'ermás
De mon pobre enteniment,
Casi cap n'hi trobarás.
¡Sols un senzill pensament!*

Dins el jardí de l'amor
Un bell arbre Deu nodrí,
Son fullatje 's de satí
Soca y brancam es tot d'or.

Conrat per bells serafins,
Poncelles y flors brotona.
Per teixir una corona
Els Angels y Querubins.

Ditxós s' anomenará
Qui meresca tal tresor,
Per embaular lo séu còr
Amb el còr qu' estimará.

ENDREÇA

*Aquesta baula d'amor
Déu te vulga concedí,
Per esvahir el dolor
De la vida en lo camí.*

RAMÓN MARTORELL.

Pollensa y Agost 1902.

Amorosa

A la Srta. D.ª M.ª Hevia

De nit trista y desvetlada
passa el cor méu lo torment,
si al cercar ta alegre ullada
l'entreveig sols retratada
dins l'espai del pensament.

D'una aubada primorosa
de molt pur y tendre amor
veig la nota mé; hermosa
quant ta veueta amorosa
fer al cor ab sa dolçor.

Prop de tú, sent alegria,
lluny de tú, ¡quin desconhort!...
Així, doncs, l'ánima mia
prega per ta companyia...
¡Fins al cél, després de mort!

A. GARCÍA ROVER.

12 Octubre 1902.

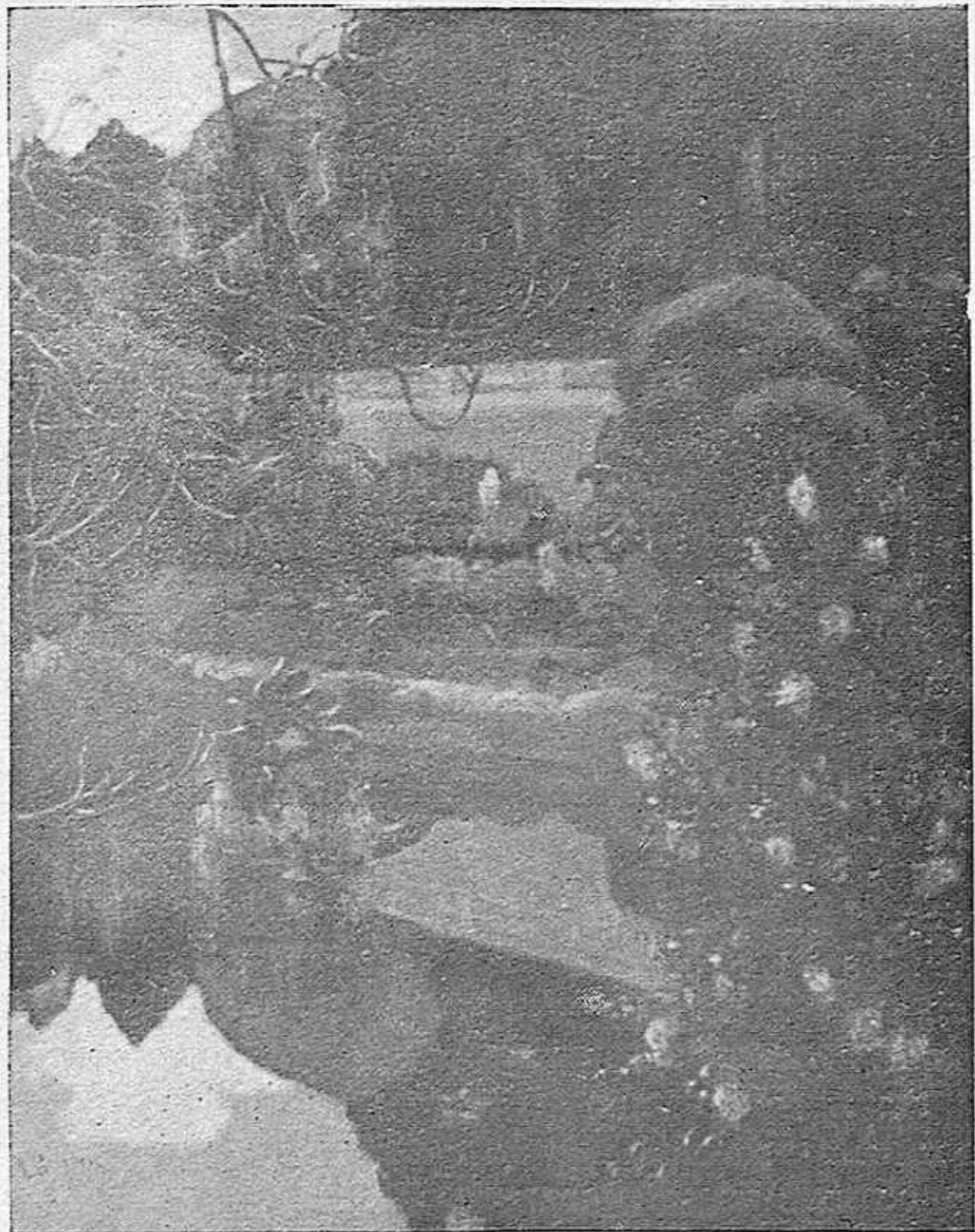
S' exposició de quadros d'en Gelabert

Tota la premsa de Barcelona ha prodigat elogis an el nostre amic n' Antoni Gelabert per la séua exposició an el *Salón Parés*.

Tots están d' acord en veure en el jove pintor una esperansa de s' Art, esperansa més fonda y arrelada, per quant els primers fruits son saborosos y plens de savia, de savia viva y reconfortant, la savia que fa brollar nous brots an el arbre d' inacabable crescuda, símbol de s' art que sempre troba nous caminals, ahont la llum de l' inspiració hei projecta les lluentors de les espines d' els nous consagrats per l' art.

* *

En Gelabert ha sigut obsequiat el diumenge passat p' els séus amics amb un dinà a ca 'n Toméu.

Un jardí.—Quadro d'en Gelabert.

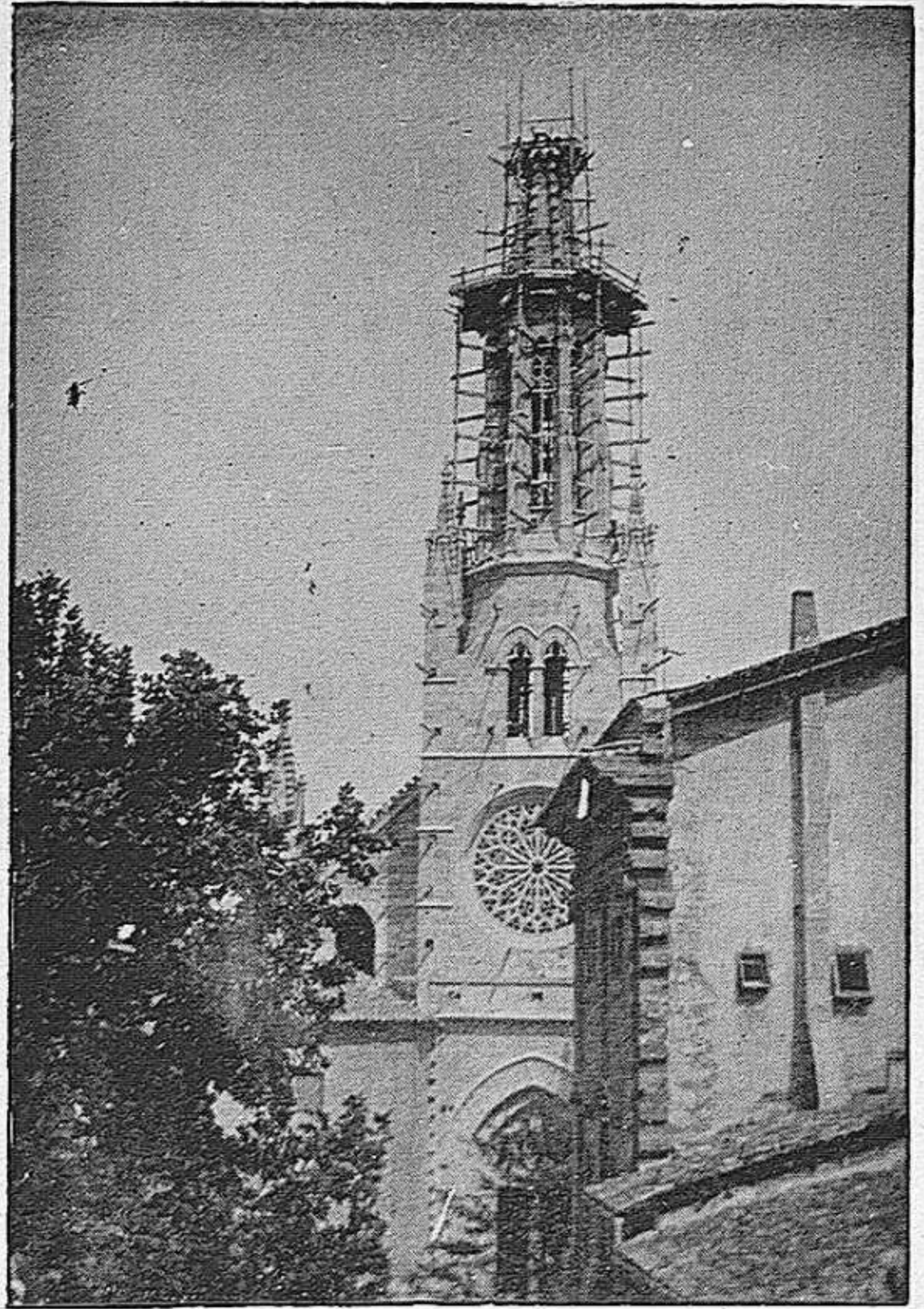
Es campanar de Santa Eulalia

A QUESTS dies s'ha parlat molt de la denuncia feta per l'arquitecte de l'Ajuntament de qu'el campanà de l'iglesia de Santa Eulalia s'havia aixecat sensa cap direcció perita.

Aquesta denuncia, unida a lo de que ja se corria sa veu de qu'es campanà no podria sostenirse y amenassava venir-s'en a baix, tot ha servit perque el públic fes calendaris y que molts hei diguessin sa seua, com podreu comprobâ, qualsevol hora que passeu per sa plasa de Santa Eulalia, ahont veureu sempre gent detinguda que contempla l'alt campanà en construcció.

Será molt de llamentâ qu'una obra de tanta importancia, patís d'el defecte qu'alguns diuen, pués com a monument arquitectònic es de líneas ben tayades y sa seua figura uneix s'elegancia a sa sencilles.

Desitjariem de totes veres qu'es pogués confirmâ que dita torra té bons punts d'apoyo que l'hi assegurassen llarga permanencia y aixís tendriem un nou monument que cridaría ferm l'atenció d'els visitans y també ompliria de satisfacció d'els palmessans per contar la nostre ciutat amb tant artístic campanar.

El campanar de Santa Eulalia.

(Continuació d'El Beco).

taula per mi, sensa empetes ni trapitjades. Amb tant temps com m'hi vaig estar no més vaig dinar amb un viatjant de rosaris; amb l'afinador de l'orgue, que la venia a espatllar de tant en tant, amb un home que tenia la creu al paladar, i li donava molta gana i venia a fer miracles vistos y tocats; amb una dona que un dia's va perdre; amb un menestral, i alguns més que no havien pogut saber de què feien, perque no s'havien expressat mai; gent callada, que menjaven l'escudella tot callant, sensa que 'l Beco, amb tot i ser tan franc i clar, els hagués pogut arrancar datos de tafaneria.

Pero jo menjava sol a la taula de familia per escassetat de familia *viandant*, la que ho era ben bé de familia, i ben animada, era la taula de la cuina. Allí a mes del Beco i dos o tres parents del Beco, que menjaven

a peu dret, hi havia les vuit boques de criatures del Beco, que no paraven ni un moment; mes dones de parents del Beco, de més o menos lluny d'aquell Beco, i tots amb una gana de fonda.

Allí era la fonda: a la cuina. Allí n'hi havia de parroquia! Allí que la taula n'era sempre de familia!

Veient-ne tanta allí dintre, i tant poca a fora, un dia vaig arriscarme a preguntant-li:

— Escolteu, Beco: i per qu' n teniu fonda?

— Per què? Sabeu perque? Jo sóc clar. Jo tinc un passament. Jo soc molt clar i molt recte.

— Endevant, Beco.

— Si, senyor: molt recte. I com que soc una mica esquerp, i el que me la fa me la paga, i soc molt bruto, m'estimo als de casa. I com que tinc una miqueta de terres....

ho enteneu?.... això de la fonda la meua pera que hi mengi la familia.

—Es a dir que teniu fonda per ells?

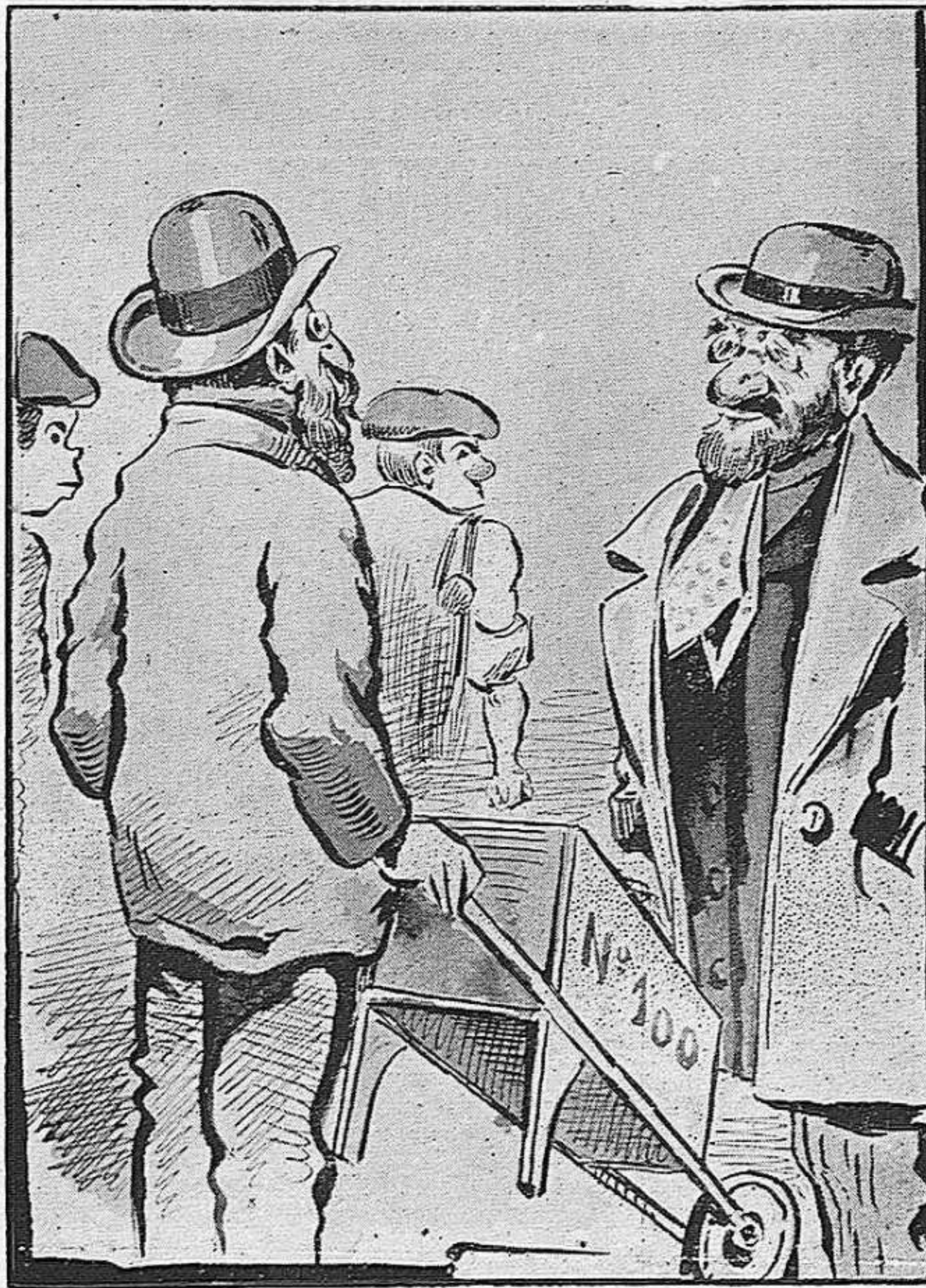
—Vaia. Aquests son. Que 's pensen que soc un dropo? Llamp de Deu! Vui que tots

en mengin de fonda, cada dia; i me l' he posada casa, i, mal llamp me reparteixi! soc prou toçut, per mantenir-los, i els mantindré, ho sentiu?, els mantindré mentres visqui!

Una nota d'actualitat

No hem pogut resistir a la tentació de reproduir la nota còmica que a principis de

—Don Felip, ¿ahont vá amb dos bastaixos y aquesta carreta?

curs ha publicat l' *Heraldo de Madrid*, original d' en Gereda.

Poc més ò menos deia a baix lo seguent:

—Estrany molt sa pregunta, don Benet. ¿No sap qu' estám á principis de curs y que tenc un fiy qu' ha d' anar a s' Institut?... y ja veu, m' en vaig ara a comprarli els llibres.

Manuel Fuentes Pando.

CASA FUNDADA EN 1880

Independencia números 1 y 3; Remedios (Cuba)

LA HISTORIA

LLIBRERÍA, QUINCALLA, PERFUMERÍA, EFECTES D' ESCRIPTORI
BICICLETES Y VELOCÍPEDOS

MAGNÍFICA TENDA DE ROBES

DE MANUEL FUENTES PANDO

VENTES AL CONTAT

PREUS MÓDICS

Apartat n.º 24 * Telegrafo: FUENTES * REMEDIOS

LA HISTORIA

Agencia Agrícola Balear

Aquesta agencia, instalada a sa plassa d' es Mercat—87, garantisa ses primeres matèries per abonos, que procedeixen directament de sa seua casa o d' es Sindicat Agrícola de Manacor. Es prèus son segons ses cotisacions de Valencia y Barcelona.

Surtit complet de productes antissèptics o insecticides moderns per combatre amb èxit ses malalties de ses plantes.

Exposició permanent de màquines útils y aparatos agrícoles. Se comanen tota casta de plantes y de llavors. Hey ha existencia d' els forratges que milló resultats han donat.

Desitjant donà impuls a sa secció d' Agricultura dispon sa casa de tota casta d' hormetjos y de personal intel·ligent per ses instalacions de beyès.

HORES DE DESPATX DE 9 A 2 D' ES CAPVESPRE

Té gran èxit fa molts d' anys y está aprovat p' els doctòs es **Xarop Llull**, d' els millòs per matà els cues d' els infants.

Se ven a casa del inventò, de Son Servera, y a Palma: Centro Farmacèutic y Farmacia Valenzuela.

¡Calsats de Moda!

ESMERADA CONFECCIÓ

Sabateria RATIER

Carrè de sa Cadena de Cort, 7 y 9

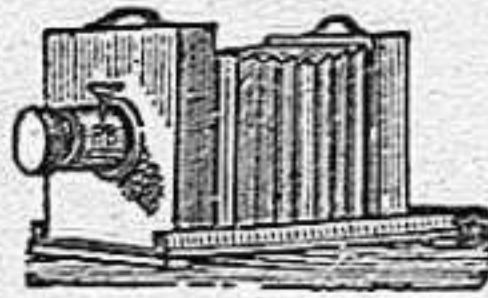
Venta de tabacs y efectes timbrats

ROCA Y VADELL

Sant Domingo, 44-2.º

Agents per Balears de ses més importants Companyies de Seguros **Unión de Londres** (ram de vida), **Sun Fire** (incendis), **Zudrich** (contra els accidents), **Lloyd Malagueño** (maritims). Pólizes inmillorables. Inmediat arreglo y pago de sinestres.

Per més informes dirigir-se an els agents.

DROGUES

Productes químics,

Aparatos y Articles de fotografia

D' EN

DOMINGO DURÁN

Especialitat en teles y tubos de colors al oli, pincells y brotxes, paletines, plaques y papers fotogràfics. Laboratori á disposició d' els aficionats. *Vistes de Mallorca.*

Carrè de Colón n.º 5 y Rastrillo n.º 10

PALMA DE MALLORCA

FOTOGRAFÍA MALLORQUINA

D' EN

Pep Truyol

Conquistadó, 28

Vistes de Mallorca per turistes tamany 13x18 y 18x24, vistes estereoscòpiques y targetes postals.—Trabayos fotogràfics de tota casta.—Fotoplatino a prèus reduits.

Si tossiu,

preniu

Amb constancia y decisió

Ses pastilles **Rosselló**

Depòsits: a ses Farmacies

Valenzuela y Obradó.

Relotgeria Espanyola d' en Miquel Girbent

Relotges d' or y plata, acer, nikel, dublé, d' aquells que may s' espenyen y sempre marxén bé, de paret, sobremessa, despertadòs en gran amb unes tals campanes qu' els sorts despertarán. Per adobà relotges, no hi ha, parlant en plata, altre relotgeria, millor y mes barata.

RELLOTGES DE TOTA CASTA—Carrè d' en Colón, 22

OBRA D' ACTUALITAT

“EL DERRIBO DE LAS MURALLAS DE PALMA,”

Extracte de lo referent a ses murades publicat a *La Almudaina* d' els días 10, 11, 12 y 13 d' el corrent. Es un tomet de 144 pàgines.—Se ven al prèu de **UNA pesseta** a sa llibreria de n' AMENGUAL y MUNTANER, Cadena, 2, y a ses Sucursals d' Inca y Manacor.